

ТЕРИТОРИАЛНИ ПЛАНОВЕ И ДОГОВОРЕНОСТИ МЕЖДУ ВЕЛИКИТЕ СИЛИ ЗА СЪДБАТА НА СЛЕДВОЕННА ГЕРМАНИЯ

Георги Тодоров

Резюме: Идеите за политическо разделение на следвоенна Германия показват новия тип война, който се води в света, позволяваща завладените територии да останат под ръководството на победителя. Трите велики сили – СССР, САЩ, Великобритания – разработват свои планове и идеи за разграждане на единната германска държава, като логично изхождат от своите интереси, които допълнително се влияят от хода на войната и от изострянето на междусъюзническите отношения за следвоенното устройство. Основната цел на статията е да представи различните интереси, планове и начини за преодоляване на конфликтите по време на преговорите за разрешаването на германския въпрос и заложените основни инструменти за предотвратяване на нарастващата опасност от изостряне на напрежението между съюзническите държави след края на войната.

Ключови думи: окупационни зони, Германия, Студена война, СССР, западни съюзници.

TERRITORIAL PLANS AND AGREEMENTS BETWEEN THE GREAT POWERS FOR THE FATE OF POST-WAR GERMANY

Georgi Todorov

Abstract: The ideas of political division in post-war Germany showed the new type of war, waged in the world which allowed the victors to maintain the leadership over the conquered territories. The three great powers - the USSR, the USA, Great Britain - developed their plans and ideas for the separation of the unified German state, logically proceeding from their interests, which were further influenced by the war and the sharpening of Allies' relations in regard to the postwar system. The main purpose of this article is to present the various interests, plans and ways of overcoming the conflicts during the negotiations for the resolution of the German question and the main diplomatic means to prevent the growing danger of the escalating tensions between the Allies after the war.

Keywords: occupation zones, Germany, Cold War, USSR, Western allies.

Изграждането на окупационните зони на територията на победена Германия след Втората световна война е една от първите

остри конфликтни точки между великите сили в постепенно зараждащата се Студена война. Затова то е плод на множество дискусии и срещи, а също така и на изначално различните интереси и гледни точки на трите големи държави от Антихитлеристката коалиция.

Основните интензивни и решаващи преговори по отношение на поствоенното териториално устройство на Германия протичат на четири основни (и още три по-малки) конференции, които се провеждат след основните обрати във войната в Европа и в Тихия океан през 1942-1943 година: Московската среща на министрите на външните работи на СССР, САЩ и Великобритания (19 – 30 октомври 1943 г.); Техеранската конференция (28 ноември – 1 декември 1943 г.); Ялтенската (Кримската) конференция (4 – 11 февруари 1945 г.) и Потсдамската (Берлинската) конференция (17 юли – 2 август 1945 г.).

Разглежданите преговори ясно показват различните интереси на великите сили по отношение на германския въпрос. Диаметрално противоположните изходни планове от началото на световния конфликт практически се изоставят в хода на военните действия. Последните довеждат до сравнително точното предвиждане за съюзническата граница сред руините на победения неприятел. Това показва, че военните действия изиграват определяща роля за изработването на концепциите на масата за преговори, а не обратното. Именно по германския въпрос се проявяват първите сериозни разногласия между съюзниците от Антихитлеристката коалиция, които трасират разбирането за идващото блоково противопоставяне, изградено върху военновременни, подлежащи на промяна, но и едновременно с това гарантиращи задържането на напрежението на такива нива, решения и договорености, които позволяват воденето на дипломатически преговори и разрешаването на конфликтите по мирен път.

Проблематиката е разглеждана в множество западни и източни историографии – Т. Джуд, Н. Наймарк Р. Болдирев¹. В статията са използвани изключително „домашни“ т.е. германски исторически изследвания (М. Ул; Х. Клесман²), които се открояват със значителна обективност, висока доза фактологичност, но нерядко и без ясно

¹ Джуд, Т. След войната. История на Европа след 1945 г. София: Сиела АД, 2012; Naimark, N. The Russians in Germany: A History of the Soviet Zone of Occupation, 1945 – 1949. Cambridge: Harvard University Press, 1995.; Болдырев, Р. Советская оккупационная политика в Германии, 1945 – 1949. Экономический аспект. Saarbrücken: изд. „LAP LAMBERT Academic Publishing“, 2011.

² Kleßmann, Ch. Die doppelte Staatsgründung. Deutsche Geschichte 1945-1955. Bonn: Bundeszentrale für Politische Bildung, 1991; Uhl, M. Die Teilung Deutschlands. Niederlage, Ost-West-Spaltung und Wiederaufbau 1945-1949. Berlin-Brandenburg: be.bra Verlag GmbH, 2009. (Deutsche Geschichte im 20. Jahrhundert. Band 11).

изразена академична или дори емоционална теза. Значителни документални източници (стенограми на всички преговори от конференциите в Москва, Техеран, Ялта и Потсдам³) са публикувани и на запад, и на изток, които представят в дълбочина прогреса на дискусиите и развитието на гледните точки по отношение на Германския въпрос.

Гледните точки на съюзниците от Антихитлеристката коалиция относно бъдещото политическо устройство и териториални изменения, наречени в историографията „Териториален въпрос за Германия“ или „Германски въпрос“, се базират най-вече на различните възгледи и далечните цели, които самите държави преследват, както и на контекста на войната и времето, в което те еволюират.

Основните моменти в концепциите на съюзниците са, че победителите определят *самоволно* и самостоятелно бъдещето на победения враг, окупационните им армии ще бъдат временно на тази територия и ще съществува определен орган за практическо стиковане на различните интереси и гледни точки на победителите на територията на победения враг.

Разликите в изходните гледни точки и интереси са значителни между трите съюзнички.

Великобритания, която воюва от самото начало с Германия и вижда в нея исторически противник (заедно с Франция въпреки съюзните им отношения) за господството по море, до преломните сражения при Сталинград и Курск, настоява за раздробяването и пълното разоръжаване на Германия. Чърчил издига идеята за т. нар. „Дунавска конфедерация“ – военно-политически съюз между Бавария, Австрия, Унгария и Югославия под егидата на Великобритания⁴. По такъв начин Великобритания търси, от една страна, елиминирането на

³ Кримската конференция на ръководителите на трите съюзни държави – СССР, САЩ и Великобритания 4-11 февруари 1945. Сборник документи. София: Партиздат, 1985; Советский Союз на международных конференциях периода Великой Отечественной войны, 1941 – 1945 гг.: Сборник документов. Т. 1. Московская конференция министров иностранных дел СССР, США и Великобритании (19 – 30 окт. 1943 г.); Т. 6. Берлинская (Потсдамская) конференция руководителей трех союзных держав – СССР, США и Великобритании (17 июля – 2 авг. 1945 г.). Москва: Политиздат, 1984.; Техеранската конференция на ръководителите на трите съюзни държави — СССР, САЩ и Великобритания (28 ноември — 1 декември 1943). Сборник документи. София: Партиздат, 1981. с. 180.

⁴ Отношението на Съветския съюз спрямо подобна федерация е изключително предпазливо и негативно, което води и до разпадането на тази идея на Московската конференция. Вж. повече в *Советский Союз на международных конференциях периода Великой Отечественной войны, 1941 – 1945 гг.*: Сборник документов. Т. 1. Московская конференция министров иностранных дел СССР, США и Великобритании (19 – 30 окт. 1943 г.). Москва: Политиздат, 1984. с. 328-329.

Германия като фактор, който да застрашава нейното военноморско господство, а от друга – премахването на традиционната сфера на влияние на Франция върху Югославия.

След прелома на Източния фронт политиката на Великобритания се изменя. На заседание на кабинета на министрите от 5 октомври 1943 г. Чърчил директно заявява, че след войната Германия трябва да се *усили и използва против Русия*, като за целта нейната граница трябва да е възможно по на изток. По този въпрос на Техеранската конференция от края на ноември – началото на декември 1943 г. Рузвелт прави заключението: „Той [Чърчил] се страхува руснаците да не станат твърде силни... Не смятам да жертваме живота на нито един американски войник за интересите на британците на континента, независимо дали е имажинерен, или фактически“.⁵

Разпадането и на тази концепция води през 1945 г. до заемането от Великобритания на позицията, че западната граница на Полша трябва да минава максимално по на изток⁶ и не трябва да включва Силезийския възлищен басейн поради базисната му необходимост за снабдяването с гориво за зимата в поствоенна Германия.

В началото на войната Съединените американски щати нямат ясна представа за бъдещето на Германия. Те се придържат към мнението за разделяне и отделяне на икономически индустриализираните и добивни райони на Рур и Рейнската област. По отношение на границите Рузвелт е съгласен за преместването на германско-полската граница на запад, за да се компенсират териториите, които СССР отнема от Полската държава след 17 септември 1939 г. и които Москва няма намерение да отстъпи (линията Кързън, начертана още по времето на Полско-съветската война от 1920 година).⁷

Още по-неопределена е позицията на Съветския съюз. В множество изказвания и заповеди⁸ ръководителят на страната Й. Сталин заявява, че се отказва от плановете за разчленяване на Германия и от отъждествяването на германския народ с фашизма. От друга страна, в беседи с британски представители той дава съгласие за разпокъсването на Германия.

⁵ Kleßmann, Ch. Die doppelte Staatsgründung. Deutsche Geschichte 1945-1955. Bonn: Bundeszentrale für Politische Bildung, 1991. с. 24.

⁶ Пак там. с. 23.

⁷ Тези територии в съветската историография се наричат Западна Белорусия и Западна Украйна, т.е. те са разглеждани като съставни части на съюзните републики Беларус и Украйна в състава на СССР.

⁸ Например Правда 1941 г., (3 юли) № 83; 1942 г., (23 февруари) № 54; 1945 г., (9 май) № 110.

Едва през 1944 г. Съветският съюз се съгласява с разделянето на Германия на окупационни зони, при условие че се признава върховенството на всеки съюзник в контролираната от него зона. Това автоматично означава предпоставка за изостряне на напрежението между ръководителите на отделните окупационни зони и останалите държави победителки. В същото време се утвърждава и разделянето на Берлин и съвместното управление на града чрез съюзно командване. На конференциите от 1945 г. Сталин потвърждава идеята за окупационните зони, като предлага и възможно най-западната граница за Полша.

Различията по въпроса за границите на Полша възникват *въпреки* гаранциите, дадени от Великобритания и Франция още в началото на войната, за териториалната цялост на страната.

На Московската конференция (19-30 октомври 1943 г.) не се предвижда и не е направена декларация (или секретен протокол) за бъдещето на Германия, но то се обсъжда от външните министри на страните от Антихитлеристката коалиция. Представителят на САЩ Едуард Хъл запознава колегите си с плана за „разчленяване“ на Германия като от ключово значение е отнемането на Източна Прусия, „за да се намали пруското влияние в райха“.⁹ Това се съгласува напълно с позицията лично на Чърчил, който също вижда Прусия като извор на германския милитаризъм и национализъм.¹⁰ Въпреки това по време на Московската конференция британската делегация начело с първия дипломат Антъни Идън уклончиво подкрепя американските предложения, които се явяват и първият систематизиран и официално заявен вариант за решаване на германския въпрос. От голямо значение според него обаче е мнението на СССР. Наркомът на външните дела Вячеслав Молотов изтъква, че е необходимо време, за да проучи въпроса за бъдещата териториална цялост на Германия.

Парадоксално трите велики сили подкрепят всякаква форма на сепаратизъм от/на територията на Третия райх, при все че такива движения в самото сърце на райха – Германия, просто не съществуват.

Друг момент на приближаване на позициите на водещите сили е съгласието помежду им за ненамеса в бъдещото местно управление на територията, но с условието предварително да се изчисти влиянието на нацизма от него (денацификация).¹¹ Стига се до общото решение

⁹ Kleßmann, Ch. Цит. съч., с. 23.

¹⁰ Пак там. Подобно традиционно негативно отношение към Прусия има и по времето на царизма и Руската империя.

¹¹ Советский Союз на международных Т. 1. с. 164.

въпросът да бъде предаден за по-обстойно изследване на Европейската Консултативна комисия (ЕКК).¹²

На Техеранската конференция се водят дискусии за бъдещото устройство на победения неприятел, но гледните точки са противоположни. Американската делегация начело с Рузвелт представя *пробна* предварителна карта на бъдещата Германия. Според тази карта страната е разделена на 5 отделни *независими* държави – *редуцирана, но съществуваща* Прусия; ХанOVER и Северозападните райони; Саксония и Лайпциг; Вестфалия, Хесен, Дармщадт и южнорейнските райони; Бавария, Баден и Вюртемберг.¹³ Хамбург, Килският канал, Рурската област и Саар ще останат под международен контрол. Контролирането на толкова на брой държави от победителките би било една доста трудна задача. От една страна, трябва да бъде откъсната наслоената вече от около 70 години история на изградена единна германска държава, единен национализъм с всичките негови характеристики и повторно разрушаване на „германската идея“. От друга – би се изисквало непрекъснато урегулиране от страна на победителките както на отношенията между всичките пет държави, които трябва да са *независими*, така и на деликатния баланс между интересите на Съюзниците. Всеки един открит конфликт или разрыв между Великите сили веднага би довел до конфликт в германските държави или до развитие на идеята за повторно обединение на страната.

Британската делегация начело с премиера Чърчил конкретизира две основни идеи на тази конференция – изолиране на Прусия поради схващането, че тази част от Германия (както и нейните представители в армията) е най-милитаристична, безскрупулна и отговорна за войната; и създаване на Дунавска конфедерация. Една Дунавска конфедерация е разглеждана от Съветите още от Московската конференция като създаване на нов своеобразен санитарен кордон, насочен срещу тях.¹⁴

Съветската делегация начело със Сталин отхвърля и двете предложения, като се аргументира, че положението трябва детайлно да се проучи. Тази аргументация преповтаря обосновката на Молотов по време на Московската конференция по-рано същата година.

Практически става ясно, че въпреки напредъка на съюзническите войски, изчистването на Северна Африка, Атлантическия океан и на голяма част от РСФСР, Антихитлеристката коалиция реално

¹² Съвещателен орган, който е натоварен с множество задължения, основното от които е изработване на параметрите на капитулацията на Третия райх.

¹³ Техеранската конференция на ръководителите на трите съюзни държави — СССР, САЩ и Великобритания (28 ноември – 1 декември 1943). Сборник документи. София: Партиздат, 1981. с. 180. Заседание 4-то, 1 декември 1943 г.

¹⁴ Советский Союз на международных... Т. 1. с. 328-329.

продължава да няма общ план за поствоенното устройство на Германия. Поради тази причина този въпрос е оставен за разглеждане от Европейската Консултативна Комисия.¹⁵

Идеята за разчленение на германската територия се прокарва и в плана „Моргентау“ по името на секретаря по финансите на САЩ от 1944 г. Той предвижда икономически развитите и добивни райони да преминат в ръцете на съседните държави – Саарска област и левият бряг на Рейн – към Франция, а Силезия и Померания към Полша (това впоследствие се подкрепя не от САЩ, а от СССР). Рурската област се предвижда да бъде изцяло деиндустриализирана, инженерните кадри да бъдат репатрирани и заедно с Килския канал да бъдат поставени под международен контрол.¹⁶ От остатъка се създават две *конфедеративни* държави – на Северна и на Южна Германия. Предвижда се и военен контингент от войски на ООН и респективно *оттеглянето* на американските и съветските армии от победената територия.

На Ялтенската конференция (4-11 февруари 1945 г.) подробните опити за разделянето на Германия на малки държави не срещат одобрението на съветската делегация, а британската не е съгласна в детайлите.

В крайна сметка се приема, че страната ще бъде разделена на окупационни зони между победителките, като на Франция ще ѝ бъде предложено да стане четвърта окупационна сила. Великобритания вижда в тази стъпка свой икономически интерес: „... Англия би се затруднила да се занимава сама дълго с окупацията на Германия. Ако Франция поеме част от *бремето* [курсивът мой – Г. Т.] по окупацията на Германия...“.¹⁷ Допълнително Лондон изхожда от предвиждането, че въпреки всичко германският военен потенциал може да доведе до нова война, каквато островната държава не е заинтересувана да води: „Англия не иска да поеме цялата тежест на евентуално нападение от страна на Германия в бъдеще. Англия иска Франция да бъде нащрек по отношение на Германия.“¹⁸

Интересно е, че за бъдещото на зоните се намеква още в началото на дискусиите за поствоенното устройство. Така президентът

¹⁵ Пак там. с. 182.

¹⁶ План „Моргентау“ /Morgentau/, т. 2 и 3. Онлайн текстът на плана е архивиран на: <https://web.archive.org/web/20130501030130/http://docs.fdrlibrary.marist.edu:80/psf/box31/t297a01.html>.

¹⁷ Кримската конференция на ръководителите на трите съюзни държави – СССР, САЩ и Великобритания, 4-11 февруари 1945. Сборник Документи. София: Партиздат, 1985. с. 80. Заседание на ръководителите на правителствата, 5 февруари 1945 г., 16 ч., двореца Ливадия.

¹⁸ Пак там. с. 81.

на САЩ Рузвелт казва още в петото си изречение на заседание на ръководителите на правителствата от 5 февруари: „Става дума не за постоянна, а за временна окупация“¹⁹. Същото се забелязва и при министъра на външните работи на Великобритания Идън два дни по-късно: „... ако бъде сметнато за необходимо Германия да се раздели на отделни държави, неизбежно ще трябва да се решат въпросите за *времето на разделянето...*“²⁰. Това води до заключението, че въпреки самата хаотичност на дискусиите и смесването на различни тематички цялостното настроение относно окупационните зони е като към временно явление.

Втори интересен факт е промяната на позицията на Великите сили и съответно на външните им министри относно член 12 от предварителната декларация за безусловната капитулация на Германия. В него след дискусии се добавя и идеята, че държавите победителки в името на световния мир *ще разделят Германия*. Тъй като тази декларация е публична, а не засекретена, отпада рационалният аргумент, изтъкнат на Ялтенската конференция, че не трябва да се допускат каквито и да е действия, подпомагащи сплотяването на врага.

Плановите за разделяне на Отечеството, видени в изискванията за безусловна капитулация, неминуемо ще повишат именно сплотеността на германските войски и нация, а и респективно ожесточеността на съпротивата.

Разделената Германия ще бъде редуцирана като територия за сметка на нарастването на полската държава. Така след множество дискусии за границите, също и с правителството във Варшава, за западна граница се приема *да се разсъждава* (но не и да се протоколира в декларация или решение, което ще доведе до нов остър конфликт този път между Великите сили на следващата конференция) върху линията Данциг (Гданск) – р. Одер – р. Западна Ниса, което ще доведе и до изселване на множество германски граждани на запад.

Предвижда се и разделянето на Източна Пруссия. СССР изрично настоява за подялба на тази област с Полша в съотношение 1:2. Това лишава германските окупационни зони от важното пристанище Шчечин (Щетин). Още през март 1945 г. СССР предава контрола на завладяната от германските войски област под ръководството на полските воеводства. В цялата тази политика по отношение на източните граници

¹⁹ Пак там, с. 72.

²⁰ Пак там, с. 122. Поради лингвистични особености на езиците (на руски например „*о времени расчленения*“, както е записано в оригинал) може да се прокара и трактовката за времето, което ще е необходимо след края на войната Германия да бъде разчленена. Тази теза обаче е доста по-слабо вероятна и алогична, тъй като обикновено времето за разделяне на една държава на окупационни зони е доста кратко.

е видно и бъдещото разделяне на сферите на влияние върху Полша и доминиращата роля на СССР там.

На Ялтенската конференция от февруари 1945 г. се създават и управленчески звена, чиито прерогативи до голяма степен се застъпват. Така Европейската Консултативна комисия на Великите сили трябва да изработва плановете за безусловната капитулация на Третия райх. Тя е съставена от трима представители – посланика на СССР във Великобритания Ф. Гусев, посланика на САЩ във Великобритания Д. Вайнант и У. Стринг, заместник на Централно-европейския департамент на Министерството на външните работи. През ноември 1944 г. в нейния състав влиза и френският представител Р. Масил, който е *комисар* по външните дела на Френския комитет за национално освобождение.

Съюзническа контролна комисия (СКК) би трябвало да прокарва синхронизирани между Великите сили и общозонално валидни закони за политическото, икономическото и социалното развитие. По време на Ялтенската конференция между ръководителите на делегациите възникват дискусии около въпроса дали френската страна да бъде поканена в СКК, или не. От една страна, това би наклонило още повече тежестта в решенията за Германия на запад, но от друга, Съветският съюз и Франция имат традиционно по-положително отношение една спрямо друга и могат да стиковат политиката си или бойкота си спрямо тази на все по-плътна организация се англо-американски блок. В крайна сметка Франция е допусната до СКК, като това означава, че тя може да влияе на бъдещото развитие на междусъюзническите отношения, а също така и на самите окупационни зони.

Потсдамската конференция конкретизира начертаните в Ялта плановете. Окупационните зони остават и се конкретизират на четири. Особено ожесточени продължават да са дискусиите за границите на отделните зони.

По отношение на западните и южните граници на германските зони има общо единодушие – те трябва да се върнат в състоянието си от 1937 г., т.е. Чехословакия си връща Судетската област и града Тешин (Чешки-Тешин), а Австрия – своята независимост. Така и двете държави *не получават* териториални компенсации от Германия. Във връзка с източните граници се приема, че Кьонигсберг (бъдещият Калининград) заедно със северната част от Източна Прусия – около 13,2 хил. км² – влизат в състава на РСФСР, а градът Мемел (днешният Клайпеда), заедно с прилежащата му околност – в състава на Литовската ССР. Въпросът за Силезия и Померания обаче остава открит и трябва да бъде решен посредством мирния договор с Германия, който така и не се подписва. Контролът върху последните територии е предаден от СССР на Полската република, което води до напрежение по време на

конференцията. От една страна, Чърчил аргументира евентуалното тежко положение за германската икономика – селскостопанска и въгледобивна, а оттам и преживяването на германците в „тежката студена зима“ при откъсването на Силезийския въглищен басейн. Труман заявява в много по-прав текст, че въгледобивните райони трябва да останат в Германия.²¹

Гледната точка на западните съюзници разглежда това като създаване на цялостна нова окупационна зона. Сталин заявява, че предаването на тези райони под полска администрация е военно аргументирано решение, тъй като, от една страна, в тила на Червената армия ще има приятелска администрация, а от друга, огромна част от германските граждани са напуснали районите, завладени от Червената армия (отчасти потвърдено от привиканото представителство на полското правителство на националното единство, което говори за едва около 500 хиляди останали германци).²² Поради тази причина на работните им места и в домовете им са се заселили поляци от източната граница на Полша – линията Кързън.²³ Като контрааргумент против мнението на Чърчил за трудността Германия да издържи без Силезия, Сталин изразява идеята, че Рейнският добивен басейн все пак ще остане в германските земи. Дискусията се затяга и противоречията се задълбочават.

Пробивът по въпроса за западните граници на Полша идва на 30 юли в частен разговор между Бърнс и Молотов. Бърнс прави отстъпката за границата до Западна Ниса. В протокола от конференцията положението е прието като *временно* до подписването на мирния договор с Германия, като се записва, че тази спорна зона *не е част* от Съветската окупационна зона (но и няма статут на *нова* окупационна зона).²⁴

Предвижда се столицата на Германия също да бъде разделена на четири части, подобно на самата държава. Фактически достигането до идеята за разделянето на Берлин се случва по-рано. Според Лондонския протокол от 12 септември 1944 г. Берлин е разглеждан като столица на Германия. От 14 ноември 1944 г. и „Решенията за установяване на

²¹ Советский Союз на международных конференциях периода Великой Отечественной войны, 1941 —1945 гг.: Сборник документов. Т. 6. Берлинская (Потсдамская) конференция руководителей трех союзных держав — СССР, США и Великобритании (17 июля – 2 авг. 1945 г.). Москва: Политиздат, 1984. с. 115-116, пето заседание на ръководителите на делегациите, 21 юли 1945 г. От друга страна, това не попречва отново да се повдигне въпросът за интернационализацията на Рурската област.

²² Пак там, с. 181.

²³ Пак там, с. 116-117.

²⁴ Пак там, с. 440.

контрол в Германия“ (*Abkommen über Kontrollleinrichtungen in Deutschland*) Берлин се разделя на три (четири) окупационни области и се управлява от съвместна Комендатура.²⁵ Практическото разделение на града е добре представено в Таблица № 1.

Таблица № 1: Характеристика на разделението на Берлин.²⁶

	Заета площ в проценти	Население в проценти към август 1945 г.	Население в млн. души към август 1945 г. ²⁷	Брой окупирани квартали
Съветска окупационна зона	45	37	2,8	8
Западни окупационни зони	55	63	~ 5	САЩ – 6 Великобритания – 4 Франция – 2

По време на Потсдамската конференция британската делегация издига предложение за определен период от време (не се уточнява колко голям ще е той) да *няма* съществуващо централно германско правителство. Предложението се приема единодушно, а и в затайгащата се международна обстановка трудно може да се представи централно германско правителство дори и към онзи момент – 31 август 1945 г. Въпреки това се приема създаването на определени департаменти, които да подпомогнат икономическото и общественото развитие на окупационните зони – финансов, транспортен, комуникационен, външно-търговски и промишлен.²⁸ Те припокриват прерогативите си отчасти с различните отдели на СКК, но много скоро департаментите започват да се създават и функционират само на зонално ниво (първоначално само в американската и в съветската зона). Създава се и местно самоуправление, което ще се избира чрез открити и свободни демократични избори.

В крайна сметка конференциите успяват да зададат основните характеристики на политическото устройство и общия контрол върху

²⁵ Abkommen über Kontrollleinrichtungen in Deutschland, Член 7. <http://www.verfassungen.de/de/de45-49/kontrolleinrichtungen45.htm>.

²⁶ Данните са от Uhl, M. Die Teilung Deutschlands. Niederlage, Ost-West-Spaltung und Wiederaufbau 1945-1949. Berlin-Brandenburg: be.bra Verlag GmbH, 2009. (Deutsche Geschichte im 20. Jahrhundert. Band 11). с. 22-23.

²⁷ Данните за Западните окупационни зони са изчислени, базирайки се на наличните данни за съветската окупационна зона.

²⁸ Советский Союз на международных... Т. 6. с. 452.

областта, както и границите на зоните. Генезисът на идеята за политическото устройство минава през идеята за независими държави или съюзи от държави, които да бъдат пряко „надзиравани“ от великите сили. В крайна сметка директният контрол, и то с преимущество на ръководещата зоната държава победителка, е предпочетен като вариант, бивайки по-лесен и икономически изгоден за договарящите се страни, който би редуцирал възможните конфликтни ситуации между съюзниците. По този начин се суспендира и идеята за политическо влияние върху територията от страна на автохтонни германски институции. Заложеният общ съюзнически контрол по условие е нефункциониращ и е с ограничено влияние.

Границите на зоните са предмет на ожесточени дискусии между държавите победителки. Основният проблем идва по линия на източните граници, като те са преместени временно на запад до подписването на мирен договор с Германия.²⁹

Прегледът на договореностите между победителките показва, че не малка част от проблемните въпроси, от една страна, се разпределят за решаване в различни комисии, а от друга, се оставят за по-нататъшно обсъждане на нови конференции. Множество проблеми като тези за границите, за поствоенното разглеждане и администриране на територията и пр. се очаква да се разрешат при мирна конференция и евентуалното подписване на мирния договор с Германия, до какъвто така и не се стига. Така временните споразумения преминават в дългосрочни, променят се или се анулират според интересите на държавата победителка в самата окупационна зона. Едновременно с това обаче механизмите за пряк или косвен контрол от другите велики сили (своеобразна политика на „сдържане“ по концепцията на Джордж Кенан, но провеждана и *от двете страни*) са налични, което позволява воденето на дипломатически преговори и разрешаването на конфликтите по мирен път. Практически въпросът за Германия като един от фундаментите на Студената война залага гъвкавост в политиката, заобикаляща остротата на глобалното противопоставяне, канализираща се в множество „прикрити“ съглашения и граници между интересите на СССР и САЩ.

Използвани източници:

²⁹ Така предвиденото условие трудно може да се осъществи, тъй като разделянето на територията на зони и липсата на единна германска представителна институция обуславят невъзможността да се подпише мирен договор поради практическата липса на ответна страна.

1. В. Правда, 1941, 1942, 1945 г.
2. Кримската конференция на ръководителите на трите съюзни държави – СССР, САЩ и Великобритания, 4-11 февруари 1945. Сборник Документи. София: Партиздат, 1985.
3. Suggested Post-Surrender Program for Germany (Morgenthau Plan).
<https://web.archive.org/web/20130501030130/http://docs.fdrlibrary.marist.edu:80/psf/box31/t297a01.html>.
4. Советский Союз на международных конференциях периода Великой Отечественной войны, 1941 – 1945 гг.: Сборник документов. Т. 1. Московская конференция министров иностранных дел СССР, США и Великобритании (19 – 30 окт. 1943 г.). Москва: Политиздат, 1984.
5. Советский Союз на международных конференциях периода Великой Отечественной войны, 1941 – 1945 гг.: Сборник документов. Т. 6. Берлинская (Потсдамская) конференция руководителей трех союзных держав — СССР, США и Великобритании (17 июля – 2 авг. 1945 г.). Москва: Политиздат, 1984.
6. Техеранската конференция на ръководителите на трите съюзни държави – СССР, САЩ и Великобритания (28 ноември – 1 декември 1943). Сборник документи. София: Партиздат, 1981.
7. Abkommen über Kontrolleinrichtungen in Deutschland, <http://www.verfassungen.de/de/de45-49/kontrolleinrichtungen45.htm>.
8. Kleßmann, Ch. Die doppelte Staatsgründung. Deutsche Geschichte 1945-1955. Bonn: Bundeszentrale für Politische Bildung, 1991.
9. Uhl, M. Die Teilung Deutschlands. Niederlage, Ost-West-Spaltung und Wiederaufbau 1945-1949. Berlin-Brandenburg: be.bra Verlag GmbH, 2009. (Deutsche Geschichte im 20. Jahrhundert. Band 11).